

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE

Sporočila

Številka 9
September 2015

VSEBINA ★ Sporočila št. 9, september 2015

A. GOVORI

- DR. MILAN BRGLEZ, predsednik DZ RS, na proslavi ob 68. obletnici priključitve Primorske k matični domovini v Tolminu 12. 9. 2015 2
- DORA OSTERMAN, predsednica Pokrajinskega sveta za Gorenjsko, na proslavi ob obletnici ustanovitve gorenjskih partizanskih odredov na Puču v Martinj vrhu nad Železniki 6. 9. 2015 4
- KARMEN PAHOR, dr. med., spec.spl.med., na spominski svečanosti ob 71. obletnici evakuacije ranjencev s Primorske in Gorenjske na Notranjsko, Mačkovec pri Postojni 6. 9. 2015 5
- MILOŠ BIZJAK, državni sekretar na Ministrstvu za obrambo RS, na tradicionalnem srečanju borcev domicilnih enot VII. korpusa NOV in POS ter mladine in prijateljev Bele Krajine v Črnomlju 6. 9. 2015 7
- ANDREJA KATIČ, ministrica za obrambo RS, na spominskem srečanju borcev, veteranov in planincev na Graški gori 22. 8. 2015 8
- DR. ALOJZ ŠTEINER, predsednik ZSČ, na slovesnosti ob 17. občinskem prazniku občine Razkrižje, 24. obletnici odhoda JLA iz tega dela Slovenije ter 70. obletnici konca 2. svetovne vojne v Gibini, 4. 7. 2015 9

B. AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES ZVEZE
OD 1. 9. DO 30. 9. 2015 12

Fotografije na naslovnici:

- spominsko srečanje na Graški gori 22. 8. 2015, foto: Jožica Hribar
- proslava ob 68. obletnici priključitve Primorske k matični domovini v Tolminu 12. 9. 2015, foto: FB ZB NOB Kočevje
- tradicionalno srečanje borcev domicilnih enot VII. korpusa NOV in POS v Črnomlju; 6. 9. 2015, foto: Borut Podgoršek, MORS
- srečanje "Mi pa nismo se uklonili" na Golem 5. 9. 2015, foto: Jerica Pavšič, MORS

A. GOVORI

GOVOR DR. MILANA BRGLEZA, PREDSEDNIKA
DZ RS, NA PROSLAVI OB 68. OBLETNICI
PRIKLJUČITVE PRIMORSKE K MATIČNI
DOMOVINI

TOLMIN, 12. 9. 2015

(velja govorjena beseda)

Spoštovani predsednik Republike Slovenije, spoštovane Primorke in Primorci, državljanke in državljani Republike Slovenije, gospe in gospodje,

v veliko čast mi je, prav tako pa to čutim tudi kot veliko odgovornost, da smem biti danes tu, med vami in vam ob državnem prazniku priključitve Primorske k matični domovini spregovoriti nekaj besed.

Slovenski pesnik in akademik Ciril Zlobec je leta 1997, ko smo praznovali 50. obletnico priključitve Primorske k matični domovini, zapisal: »Primorska s svojo svetlobo in pozitivno politično zgodovino, zlasti s svojim odporom proti fašizmu, bi lahko bila hvaležna referenčna točka za nacionalno odgovoren razmislek o naši preteklosti, sedanjosti in prihodnosti«. Danes, osemnajst let pozneje, ostajajo navedene Zlobčeve besede še kako aktualne.

Primorska in Primorci ste bili v svoji (in naši) zgodovini najpogosteje preizkušani del slovenskega nacionalnega ozemlja. In te preizkušnje niso nikoli rodile sovraštva, ampak so krepile upornost. Ne samo v duhu, ampak tudi v vsakodnevnem delovanju. Spomnimo se samo začetkov tolminskega punta, ki se je, prav tu, na Tolminskem, začel marca 1713. Pod vodstvom Jakoba Velikonje in Ivana Gradnika se je okoli 500 kmetov odpravilo v Gorico terjati svojo pravico. Četudi je bil upor zadušen, uporniki pa kaznovani, je to v Primorcih le utrdilo upornost duha. Ta se je ponovno pokazala v času ideje o Zedinjeni Sloveniji, ko so Primorci jasno izražali svojo zahtevo, da bi se pridružili državi, katere vezni člen bi bilo slovenstvo. Ni minilo veliko let od uporov 1848, ko je Simon Gregorčič v pesmi Eno devo le bom ljubil, potrdil primorsko zavezanost Sloveniji z zapisom: »Ljuba moja je Slovenija, jaz pa Slave zvest sem sin!«. A žal so veliki igralci v svojih geopolitičnih igrah ravnali v nasprotju z voljo Primorcev in Primork. Z Londonskim sporazumom, katerega 100-letnico praznujemo letos, je bila Primorska Italiji obljubljen, z Rapalsko mirovno pogodbo pa tudi dodeljena. Primorci ste se naenkrat znašli v popolnoma drugačnem svetu, ki ne samo, da ni spodbujal občevanja v domačem jeziku, ampak je to štel celo za sovražno in ga je zato preganjal. A ko so se na vas zgrinjali temni oblaki, ko je bila v cerkvah, na ulici, v uradih in celo na pokopališčih prepovedana slovenska beseda, ko se je takratna domovina do vas in Primorske obnašala dokaj brezbržno, ste vedeli, da bo potrebno poskrbeti zase. Upornost duhá in viharji mrzlih domačij vas niso zlomili. Ne, spodbudili so vas, da ste ohranjali slovensko besedo in slovenstvo. Upirali ste se močnejšim akterjem, ker ste vedeli, da imate prav in ker ste verjeli, da je zgodovinska pravica na vaši strani. O tem pričajo Bazovica, oba tržaška procesa, Črni bratje, Tigr, Zbor svečnikov svetega Pavla in vse druge primorske rodoljubne organizacije in posamezniki, ki so – poznani ali nepoznani – veliko

prispevali k temu, da danes tu, v Tolminu, in po vsej Primorski, govorimo slovensko. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na goriškega mučenca Lojzeta Bratuža, ki je z življenjem plačal to, da je svoje rojake učil slovenskih pesmi.

Na predvečer druge svetovne vojne se je zdelo, da je Primorska na kolenih. A ni bila. Vi, uporniški Primorci ste ravnali tako, kot je pozneje opisal Kajuh, rekoč: »Nisem več vzdržal, v meni je telo, v pesti skelelo, pa sem udaril«. A vaš udarec ni bil namenjen temu, da bi pokončali sovražnika. Ne, bil je izraz upornosti. Primorci niste želeli nikomur nič slabega, le ljubljeno Primorsko ste želeli pridružiti matični domovini. Zato ste se odzvali nje klicu in se pridružili partizanom. V okviru različnih vojaških postrojev – Gradnikove brigade, Gregorčičeve brigade ali IX. Korpusa – ste leta 1945 dokončno osvobodili Primorsko. In ko se je danilo in je že kazalo, da je konec prevlade tujega škornja, so se prav s Primorsko ponovno začela geopolitična preračunavanja. Zato je bilo potrebnih še mnogo let, da je Primorska dokončno postala del slovenske domovine. Dve leti za to, da je bila sklenjena Pariška mirovna pogodba, devet let za to, da je bil sklenjen Londonski memorandum o soglasju, in trideset let, da, trideset let za to, da je Primorska z Osimskimi sporazumi, katerih štiridesetletnico praznujemo letos, tudi simbolično dokončno postala del slovenske domovine. A čeprav v zgodovini niste terjali ničesar drugega kot to, kar vam je pripadalo, in ne glede na to, da je bilo čakanje dolgo, ste Primorci v svoji duši in srcu vedno vedeli, da boste nekoč dan, ko bo Primorska del združene Slovenije, tudi dočakali.

A žal je bila Primorska tudi v času po združitvi s Slovenijo pogostokrat v pepel odrinjena pastorka. Primorcem in Primorkam je bilo tako mnogokrat povsem neupravičeno očitano, da so premalo narodno zavedni in da se premalo borijo za slovenskost. Politiki iz prestolnice so na Primorce in Primorke pogostokrat gledali s sumničanjem, češ, da je treba na Primorce paziti, ker so »problematični«. Problematični pa naj bi bili zato, ker ste, ne glede na vse trpljenje in vse žrtve, bili sposobni ustvariti območje sožitja – in to ne ozirajoč se na narodno, versko, politično ali drugo pripadnost. Bili ste – in na žalost ste pri komu še vedno – »problematični« zato, ker ste znali ustvariti tisto, česar drugod po naši domovini nismo ne znali ne hoteli vsaj simbolno obeležiti, kaj šele iskreno misliti in živeti. Namesto tistega, kar razdvaja, ste Primorke in Primorci upali, iskali in našli tisto, kar združuje. Namesto razlik ste iskali skupne točke. Namesto svetobolja ste vnašali veselje. Ni torej nenavadno, da tudi še danes mnogi rečejo, in moje izkušnje to potrjujejo, da je najboljšje zdravilo za slabo voljo obisk Primorske – pa ne glede na to, kam greš. Povsod – od Vršiča do Sečovelj, od Robidišča do Ilirske Bistrice – te čakajo lepa beseda, topel nasmeh in prijazen sprejem.

Primorska je nekaj čarobnega. Naj bodo to zasneženi vršaci s smaragdno Sočo ali Goriška s trtami, kraške vrtače, škraplje in jame ali Slovenska Istra z oljkami in brnistrami. Primorska je nekaj posebnega. Nikjer na Slovenskem namreč nimamo takega bogastva in raznolikosti kot prav tu, pri vas. Poleti vročina in razbeljeni kamen v Istri in na Krasu, pozimi sneg v Posočju in prepihani, mrzli kraški borjači. Čarobnost in skrivnostnost, a sočasno odprtost in domoljubnost, iskrenost in trdoživost. Taki ste, Primorska in Primorci, skozi oči tistega, ki na Primorsko prihaja iz drugih delov naše domovine. A te čarobnosti ne bi bilo, če ne bi bilo vaše usode in vašega odprtega duha in upornosti. Niste se vdali ne v času

Foto: Jani Alič

kmečkih uporov, ne v času obeh vojn in med njima, ne po drugi vojni in ne v času do samostojne Slovenije. Še več, pogosto pozabljamo, da je prav Primorska med najbolj zaslužnimi, da je do samostojne Slovenije sploh prišlo. Dan prej, ko se je prestolnica pripravljala na slavlje, ko so se tam polagale rdeče preproge, ste prav na Primorskem že bili boj z jugoslovansko armado. Agresija na mejne prehode s strani jugoslovanske armade je bila med najhujšimi prav tu. Kdo se ne bi spomnil dogodkov v Rožni dolini, okupacije Kozine, Fernetičev in Škofij. In še in še. In če gremo še naprej, lahko rečemo, da na Primorskem ni bil samo »dan prej«, ampak tudi »poslednji dan«. Prav čez Primorsko, skozi slovensko okno v svet, luko Koper, je namreč slovensko ozemlje zapustil zadnji vojak jugoslovanske armade. Slovenija je šele takrat dokončno s svojimi pljuči zadihala svojo samostojnost. Za to, da bi se tega dogodka tudi simbolično spominjali, smo pred nekaj meseci v Državnem zboru 25. oktober razglasili za državni praznik, dan suverenosti.

Spoštovani Primorci in Primorke,

zgodovina Primorske je veličastna, predvsem pa je veličastna uporna narava vas, Primorcev. Ko so viharji zajeli Primorsko, ste se jim zoperstavili, ko so viharji prenehali, ste vzpostavljali sožitje. Zato vam želim v imenu Državnega zbora in v svojem osebnem imenu izraziti ne samo priznanje, ampak tudi spoštovanje in zahvalo. Hvala vam, drage Primorke in Primorci, da ne samo z besedami, ampak tudi z zgledom kažete pot strpnosti, medsebojnega spoštovanja in razumevanja med različnimi kulturami. Ste zgled ne samo za Slovenijo, ampak tudi za vso Evropo.

Kot ste po vzponu fašizma in nacizma bili prvi, ki ste se mu uprli, tako ste po koncu druge svetovne vojne bili prvi, ki ste vzpostavljali sožitje in sodelovanje med nekdanjimi rablji in žrtvami. Danes je ta vaš zgled še toliko bolj potreben. Ne samo za nas tukaj, ampak predvsem za mlade in prihodnje rodove, ki se morajo zavedati, da Primorcem in naši domovini ni bilo nič podarjeno, ampak smo si to, kar imamo, izborili sami. Danes sta Primorska in Slovenija del širše evropske družine, zato se moramo, kot je lani septembra na gmajni pri Bazovici dejal videmski župan Furio Honsell, zavedati, da »kot pristni evropski državljani, državljani protifašistične Evrope, katere geslo je 'enotnost v različnosti' in torej antiteza ideje o nacifašistični Evropi, smemo reči, da 'smo vsi slovenski partizani'«. V našem vsakodnevnem življenju pa se moramo zgledovati po številnih primorskih rodoljubih, ki so svojo primorskost izpričali ne samo z besedami, ampak tudi z dejanji. Dovolite mi, da na tem mestu izpostavim le enega, gospoda Borisa Pahorja, ki v svojem delovanju vsakodnevno izpričuje pripadnost slovenstvu in s svojim življenjem presega naše notranje zgodovinske in ideološke delitve.

Gospe in gospodje,

iskanje sožitja in sodelovanja med narodi ter znotraj njih je danes izjemno potrebno. Ne samo zaradi tega, ker ne želimo več vojn, ampak zato, ker smo ljudje. In ljudje postanemo v polnosti takrat, ko ne živimo drug ob drugem, ampak drug z drugim. Vi, Primorci in Primorke, ste to uspeli. In za to vam izražam vse priznanje in spoštovanje. Ohranite in krepite to, kar ste dosegli, predvsem pa bodite še naprej svetel zgled vsem nam v domovini in širše.

Naj živi Primorska, naj živi Republika Slovenija.

★ ★ ★

GOVOR DORE OSTERMAN, PREDSEDNICE POKRAJINSKEGA SVETA ZA GORENJSKO, NA PROSLAVI OB OBLETNICI USTANOVITVE GORENJSKIH PARTIZANSKIH ODREDOV NA PUČU V MARTINJ VRHU NAD ŽELEZNIKI, 6. 9. 2015

Drage borke, borci, praporščaki, tovarišice in tovariši!

Zbrali smo se na Puču, v partizanskem svetišču zbora bork in borcev Gorenjskega in Kokrškega odreda, VII. brigade Franceta Prešerna, Škofjeloškega in Jeseniško – bohinskega odreda, Gorenjskega vojnega področja, Zaščitnega bataljona vodstva NOB Gorenjske in borcev relejne kurirske postaje za zveze.

Današnje srečanje ima še poseben pomen, saj letos mineva 70 let od osvoboditve, se pravi 74 let od upora okupatorjem, od slavnega akta hrabrosti in visoke narodne zavesti. Nič ne more zbrisati iz analov zgodovine strani te veličastne narodove odločitve. Ničesar ni, kar bi lahko bilo v povesti našega naroda bolj slavno, bolj junaško, bolj zgodovinsko od teh štirih uporniških let. Križišča zgodovine so kraji in časi, na katerih različni svetovi med seboj vzpostavljajo dialog in sozvočje. Križišča so tudi razmejevanje poti, so mejniki odločitve.

Drage borke in borci, vi ste nekoč izbrali pot do upora, skupno pot z zavezniki, pot, ki je vodila k zmagi. Odveč je pomisliti, kako bi bilo, če ne bi zmagali zavezniki. Na zlohotni sliki nemškega zmagošlavja najbrž ne bi bilo več ne Slovenije ne Slovencev. Tako je jasno, da druge poti, ki bi bila pravilnejša in pravičnejša kot upor, za nas ni bilo. Na koncu sta se na tem križišču zgodovine srečali zmaga in poraz. Današnji mejniki odločitve so enako odločujoči, četudi ne govorijo ne o zmagi in ne o porazu, ampak o sožitju in iskanju skupne poti v prihodnost.

Da, obsojeni smo bili na izginitje, na pogin. Od treh okupatorjev smo v štirih zimah, številnih bitkah in ob številnih smrtih stopili v življenje, v svobodo kot zmagovalci. V primeru s to vojno epopejo je desetdnevna osamosvojitvena vojna kratka srečna epizoda, ki pa ima tudi v narodnoosvobodilni vojni svoj temelj državnosti in samostojnosti. Edini pravi in pravični štiriletni boj je bil zoper okupatorja 1941–1945 in je bila bitka za osamosvojitve pred štiriindvajsetimi leti. Obkrat smo bili zmagovalci. Jemati kateremu koli od teh dveh svetlih poglavij blesk in slavo, je nevedno, zavržno in protinarodno dejanje.

Foto: Martina Sedej

70 let mineva, odkar smo svobodni. Partizani gorenjskih partizanskih odredov in enot so hrabro in častno izpolnili svojo domoljubno dolžnost v številnih hajkah in akcijah povsod po Gorenjskem. Pri tem jih je padlo 582. Obudimo spomin na življenje, dana za vero v svobodo, za zavest in narodni ponos. Tudi oni so se borili s polno zavestjo in prepričani v boljši dan, v boljšo prihodnost. Ta je bila mnogo lepša v njihovih sanjah, kot je ta, ki jo zdaj živimo. Tiho gre misel tudi s to bridkostjo čez grobove.

Tone Pavček nam je nekoč dejal: »Zavej vetrca spomina nad jasami bitk, nad previsi jurišev, nad brezpotji pohodov in nad neizbežnostjo bežanja, prinesi dar pozabe nad Gramozno jamo in nad vse druge jame, nad taborišča in morišča, naj se očistijo hoste z zelenilom presežnosti, naj zbežijo sence, da vzide čisti dan. Tudi za njih, ki so padli, za njih, ki so kot korenine ali semena položeni v prst, v zemljo, na njivo naše sedanjosti.«

Spoštovani! Prav zato danes ne moremo dopustiti, da nekateri zgodovinarji, novinarji in politiki prilagajajo zgodovino trenutnim političnim razmeram in blatijo dogajanje v tistem času in fašizem, nacizem in kolaboracijo enačijo s partizanskim bojem za svobodo slovenskega naroda.

Samostojno suvereno Slovenijo je slovenski narod 91. leta zaupal v upravljanje politikom z namenom, da bomo živeli bolje, da bo blaginja slovenskega naroda v demokraciji, v pravni in socialni državi, da se bodo spoštovale človekove pravice, da bo vladalo sožitje med ljudmi – tovarišvo, strpnost in medsebojno spoštovanje, da bo delo vrednota in da se bo spoštovalo predvsem človekovo dostojanstvo.

Zato danes, za to slovesnost in za to obletnico zmage poiščimo drugačen klic: Živimo! Z radostjo in s ponosom nad svojo preteklostjo in z vero v prihodnost. Z mislijo, da nam Slovincem ne bo nikoli konca, da bomo enkrat, morda kmalu, celo prijazni drug z drugim, da si bomo blizu tudi z različnimi predznaki in predsodki. Da bo enkrat za vselej stara in zmeraj ponavljajoča se delitev duhov premagana, izbrisana, pozabljena. Takrat bomo skupaj na naši sončni strani in bo življenje z nami. Naj bo z nami ljubezen do življenja, danes in jutri in čez sto in tisoč let!

Zdaj pa namesto nekdanje partizanske parole, ki jo vsi še poznamo, recimo: Smrt sencam. Življenje Slovincem. Vsem padlim pa večna slava!

★ ★ ★

GOVOR KARMEN PAHOR, DR. MED., SPEC. SPL.MED., NA SPOMINSKI SVEČANOSTI OB 71. OBLETNICI EVAKUACIJE RANJENCEV S PRIMORSKE IN GORENJSKE NA NOTRANJSKO MAČKOVEC PRI POSTOJNI, 6. 9. 2015

Spoštovane borke in borci, spoštovani praporščaki, spoštovani župan Občine Postojna, gospod Igor Marentič, spoštovani udeleženci in udeleženci spominske slovesnosti ob 71. obletnici evakuacije ranjencev s Primorskega in Gorenjskega na Notranjsko.

»Historia magistra vitae est,« pravi znani latinski pregovor. »Zgodovina je učiteljica življenja.«

In včasih je treba pogledati nazaj, če hočemo videti naprej. Danes se iz pogumnih, nesebičnih dejanj partizanskih bork in borcev, ki so se dogajala prav na tem mestu pred 71 leti, lahko in moramo še veliko naučiti.

Letos mineva 70 od velike zmage nad fašizmom in nacizmom, od zmage demokracije, človečnosti in humanosti, od zmage, ki je posejala seme, iz katerega je vzklila današnja Evropska unija. Slovenci smo in moramo biti ponosni na dejstvo, da smo bili del zmagovite protifašistične in protinacistične koalicije. Moramo biti ponosni in hvaležni za pogum naših prednikov, da smo se kot majhen narod uprli veliko večjemu, močnejšemu zavojevalcu, ki nas je želel pregnati iz svojih domov, prepovedati naš jezik, razkosati, potujčiti in ukloniti. Lahko smo ponosni, da smo slovensko zemljo osvobodili z lastnimi vojaškimi in političnimi močmi.

Besedna zveza »nacionalni interes« takrat ni bila žaljivka ali prisposoba za nerazumevanje sodobnih ekonomskih tokov, kot velikokrat slišimo danes. Nacionalni interes, to nujno potrebo po boju za ohranitev slovenskega naroda, slovenskega jezika, slovenske kulture in slovenske zemlje, so partizanske borke in borci, kurirji, borci proti okupaciji slovenskega ozemlja intuitivno začutili v svojih srcih in zanj – marsikateri in preveč od njih – darovali vse, tudi svoje življenje.

Narodnoosvobodilni boj je bil še posebej unikaten in dragocen zaradi velike požrtvovalnosti, humanosti in solidarnosti med borci in zaradi dejstva, da je imela partizanska vojska odlično organizirano saniteto, sanitetne postojanke in skrite bolnišnice. Te so dajale zdravniško oskrbo ranjencem in invalidom tudi med najhujšimi čistkami, kljub temu da so bile partizanske enote stalno preganjane in pod hudim pritiskom sovražnika ter stalno prisotnim strahom pred izdajstvom.

Narodnoosvobodilni boj se je kljub neizmerni krutosti in zločinskim morijam okupatorskih vojakov krepil in širil, borci partizanske vojske so prekinjali strateške komunikacije okupatorskih sil in ustvarjali osvobodjena ozemlja. Posledično so poleti 1944 sledile močne ofenzive sovražnih sil, ki so poveljstvo 9. korpusa pripeljale do odločitve, da zaradi že kritičnih stanj v partizanskih bolnišnicah na začetku avgusta 1944 pripravijo akcijo evakuacije najtežjih ranjencev in invalidov, ki so bili potrebni rehabilitacije in posebne nege, ter bolnikov, ki jih je bilo v partizanskih bolnišnicah težko zdraviti, v zavezniške bolnišnice v Italiji. Prvotni načrti so

Foto: Bruna Olenik

predvidevali, da bodo tako evakuirali 200 ranjencev, vendar so potem ugotovili, da bi bilo to z logističnega vidika neizvedljivo, tako da so kasneje v evakuacijo vključili najtežje ranjence in tako razbremenili obstoječe partizanske bolnišnice.

Akcija je bilo dobro načrtovana in odlično vodena, kljub temu pa izredno zahtevna. Iz bolnišnic Pavla in Franja so v popolni tajnosti in tišini na težko pot ponoči 13. avgusta pospremili 100 ranjencev in invalidov. Zagotovili so varnost in oskrbo s sanitetnim materialom, medicinsko dokumentacijo, perilom, hrano in vodo na poti. Potovali so ponoči, na vozovih s konji, ki so jim ovili kopita z žakljevino, na tovornjakih in na nosilih, ki so jih nosil soborci. Od 8 do 12 borcev se je izmenjevalo za nošnje enega ranjenca. Hodili so v temi, z nosili na ramenih, po slabo prehodnih poteh, v tišini, med sovražnikovimi postojankami in bunkerji, med domobranskimi enotami, ki so varovale progo. Vse spremljevalce so prevevale velika solidarnost, odločnost in odgovornost, da ranjene tovariše varno pospremijo do letal, ki jih bodo popeljala v zavezniške bolnišnice.

Najtežji del poti je bilo prav prečkanje cestne in železniške proge tu na Mačkovcu, ki so ga izvedli v noči na 19. avgust 1944 ob močni podpori in zaščiti Gradnikove brigade. 95 ranjenih je po več kot 140 kilometrov dolgi poti srečno prispelo do Loške doline, kjer je že na osvobojenem ozemlju zaigrala harmonika in zadonela slovenska pesem, ranjence pa so v naslednjih dneh prevzela zavezniška letala in odpeljala na zdravljenje v Bari. Prenos ranjencev je bila popoln uspeh in ta akcija, ki je bila izvrstno tehnično in vojaško organizirana, je pokazala na srčnost, humanost, odgovornost in solidarnost, ki so vladale med partizanskimi borci. Pri reševanju ranjencev je namreč sodelovalo kar 5 brigad z več kot 3000 borci.

Nedvomno ta prenos ranjencev najbolj verodostojno prikazuje in poudarja vrednote narodnoosvobodilne vojne – človečnost, humanost, srčnost, tovarištvo, sočutnost, vztrajnost, požrtvovalnost, solidarnost, svobodoljubnost, domoljubje in pogum. In prav iz zgodovinskega spomina pogumnega upora partizanskih borcev smo črpali moč, da smo se v 90. letih prejšnjega stoletja iz naroda, ki so ga družili skupna zgodovina, kultura, jezik, tradicija, narodno ozemlje in gospodarska enotnost, razvili v nacijo in si izborili svojo državo, samostojno Republiko Slovenijo.

Z veliki upi smo kot samostojna in suverena država pristopili k Evropski uniji, k tej plemeniti politični ideji, ki naj bi udejanjila evropske sanje o krepitvi miru, blaginje, svobode, varnosti in pravičnosti brez notranjih meja, spoštovanju temeljnih vrednot človekovega dostojanstva, demokracije, enakosti, vladavine prava in človekovih pravic.

Evropa kot zibelka demokracije in človekovih pravic in kot izvor kulture in humanizma je obljubljala veliko. Danes vidimo, da so bile obljube prevelike. V Evropi danes ni več v ospredju človek, njegovo vlogo je prevzel Kapital. Humanost, solidarnost, človečnost in pravičnost so poteptane in pozabljene vrednote, v ospredju se prepletajo interesi kapitala, bank in lobijev, ki s pomočjo političnih klik širijo ideje neoliberalizma in kopičijo bogastvo v rokah nekaj izbrancev, medtem ko narašča število tistih, ki živijo pod pragom revščine.

V Sloveniji danes niso revni le brezposelni, pod pragom revščine živi tudi vedno več zaposlenih in upokojencev z nizkimi prejemki, enostarševske družine, mladi in tudi marsikatera družina, kjer sta zaposlena oba starša. Med vsemi evropskimi državami se je delež revnih v času krize najbolj povečal prav v Sloveniji. Za to so krivi nenehni varčevalni ukrepi, ki so bili še zlasti ostri na področju sociale. Slovenija sicer ostaja med državami z najnižjo dohodkovno neenakostjo, vendar se je tudi ta vzadnjih letih precej povečala. Med letoma 2011 in 2013 se je namreč dohodek znižal 30 odstotkom oseb z najnižjimi dohodki, hkrati pa se je povečal 20 odstotkom najbogatejših. Leta 2013 je pod pragom revščine v Sloveniji živelo že 14,5 odstotka prebivalcev, to je skoraj 300.000 ljudi, od tega 55.000 otrok. Stopnja tveganja socialne izključenosti, ki je kompleksnejši kazalec revščine, pa je lani presežala 20 odstotkov.

Ob tem nas evropski birokrati prepričujejo, da v Sloveniji nimamo dobrih menedžerjev, da ne znamo voditi slovenskih podjetij, da potrebujemo tuje svetovalce, ki nam bodo pomagali stabilizirati bančni sistem in reorganizirati šolstvo in zdravstvo. S pomočjo dobro organiziranih lobijev iz tujine in domačih vazalov se trudijo znižati vrednost še tistemu strateškemu premoženju, podjetjem in bankam, ki so nam ostale, jih razvrednotiti in prodati po nizki ceni in nas prepričati, da smo jih zaradi obljube evropskim birokratom dolžni prodati kljub gospodarski rasti in presežku na tekočem računu plačilne bilance, ki smo jim priče v zadnjih dveh letih.

V ta namen so nam po nerealnih predpostavkah izračunali bančni primanjkljaj več kot 4 milijarde evrov, ki smo ga z zadolževanjem dokapitalizirali ter terjatve bank ocenili tako nizko, da so bile na DUTB prenesene z 70-odstotnim odpisom. V banke smo tako vložili več denarja, kot je bilo potrebno, zato da te iste banke še zdaj ne kreditirajo gospodarstva, ki bi ustvarilo nova delovna mesta, še več – krediti bank gospodarstvu so se v zadnjem letu zmanjšali za 19 odstotkov.

Slovenci smo znali in znamo upravljati svojo zemljo in svoje premoženje. To dokazuje večtisočletno preživetje našega naroda na tem ozemlju, kljub temu da so ga obkrožali in stalno ogrožali veliko močnejši in številčnejši sosedi. To dokazujejo števila uspešna gospodarska podjetja in ustvarjene blagovne znamke in še posebej lastne banke, ki so jih ustvarjale generacije pred nami in pred vdorom neoliberalističnih idej. Preveliki apetiti posameznikov, podprti s politično podporo in lobiji iz tujine, zaradi katerih se je velik del tega premoženja izničil in preselil v tujino, ne morejo biti razlog za dvom o lastnih sposobnostih.

Prišel je čas, ko se moramo za svojo suverenost in obstoj ponovno glasno odzvati in sporočiti – DA, naš nacionalni interes obstaja, je legitimen in ga bomo ubranili – na svoji zemlji želimo in znamo sami gospodariti.

»Lakota – to je bilo tisto najhujše med vojno. Kako je dišal tisti kruh, ki sem ga po dolgih tednih prvič držala v rokah, potem ko smo prileteli na varno v Bari. In seveda strah, strah med hajkami, obkolitvijo in obstreljevanji okupatorja.« Tako je svoje spomine na prenos ranjencev opisala danes skoraj 90-letna še živeča udeleženka. Ona in vsi tisti, ki so doživeli neizprosno vojno, danes gotovo najbolj razumejo, zakaj tisoči ljudi bežijo pred vojno, nasiljem, lakoto, zakaj želijo po miru in varnosti pešačijo več kot tisoč kilometrov, zakaj poskušajo prepluti nevarna morja, zakaj tvegajo svoje življenje v iskanju upanja.

Vprašajmo se, kakšna je naša krivda in odgovornost za begunsko krizo, s katero se srečujemo danes. Smo se zavedali posledic našega izvoza demokracije in pasivne ali aktivne podpore rušenja nedvomno diktatorskih režimov v Iraku, Afganistanu, Libiji, Siriji?

Odpri smo Pandorino skrinjico in zakoličili pot za netenje vojaških konfliktov, razrast ekstremizma in državljskih vojn, ki se danes odražajo v množičnem eksodusu. Evropska unija danes stopica na mestu in nima ustrezne rešitve za problem, ki ga je pomagala ustvariti. Danes se evropski humanizem utaplja na obalah Sredozemskega morja, joče med oblaki solzivca, krvavi pod žičnimi ograjami in kriči pred zidovi, ki rastejo v Evropi.

Evropa, ki se je tako hitro organizirala v trojko takrat, ko je bilo treba braniti interese lastnih bank in kapitala v Grčiji, danes, ko je treba reševati človeška življenja, dopušča gradnjo zidov, postavljanje žičnih ograj, pretepanje s pendreki, uporabo solzivca in zvočnih granat proti ženskam in otrokom, označevanje ljudi s številkami, ločevanje glede na vero in krstne liste. Dopušča razrast ekstremizma, ksenofobije, nestrpnosti in neofašizma.

Prepričana sem, da bomo Slovenci, ki smo na lastni koži izkusili preganjanje in vojno, izrazili razumevanje in solidarnost z begunci. To smo naredili že velikokrat v preteklosti, tako takrat, ko smo sprejeli skoraj 70.000 tisoč beguncev z Balkana, kot tudi vedno ob zbiranju pomoči za prizadete ob potresih, poplavih in drugih naravnih nesrečah.

Rešitve begunske krize ne bomo našli v zapiranju in gradnji zidov, ampak v humanosti, sodelovanju, svobodi, pravičnosti in solidarnosti. V vrednotah, ki so krasile naš narodnoosvobodilni boj. Te izkušnje lahko ponudimo Evropski uniji in naša dolžnost je, da opozarjamo na skupno odgovornost, ki jo nosimo, da se upremo naraščajočemu valu ksenofobije, rasizma in fašizma. Spoštovanje življenja, enakopravnost, humanost in strpnost morajo ponovno postati naše največje vrednote.

Naj zaključim z mislijo, ki zgodovinski spomin na žal zelo aktualen način povezuje s sedanostjo. Misel je zapisana v Kapeli miru blizu kraja Remagen v Nemčiji, posvečeni več tisoč ujetnikom, ki so večinoma od lakote umrli v zavezniškem taborišču za nemške vojne ujetnike po drugi svetovni vojni.

»Mrtvim v spomin, preživelim v oporoko. Kajti sovraštvo ni podlaga, na kateri bi uspeval mir.«

GOVOR MILOŠA BIZJAKA, DRŽAVNEGA SEKRETARJA NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO RS, NA TRADICIONALNEM SREČANJU BORCEV DOMICILNIH ENOT VII. KORPUSA NOV IN POS TER MLADINE IN PRIJATELJEV BELE KRAJINE JURJEVANJSKA DRAGA, ČRNOMELJ, 6. 9. 2015

Spoštovana županja Občine Črnomelj, spoštovani župani in podžupani sosednjih občin, spoštovani poslanec Državnega zbora, spoštovani svetnik Državnega sveta Republike Slovenije, cenjeni general Kocijan, spoštovani predstavniki borčevskih in veteranskih organizacij, spoštovani borke in borci slovenskega narodnoosvobodilnega partizanskega boja, spoštovani tovarišice in tovariši!

V veliko čast mi je, da ste me povabili v Belo krajino, v pokrajino, ki je živela s slovenskim narodnoosvobodilnim partizanskim gibanjem, in da vas lahko nagovorim na tej tradicionalni slovesnosti, ki je prežeta s spominom na junaške dni. S spominom na dni pred več kot sedemdesetimi leti, ko se je v teh krajih veliko število, predvsem mladih antifašistov in svobodoljubov, priključilo odporu proti zavojevalcem domovine, proti zatiralcem slovenstva, človekove svobode in dostojanstva. Tako so tu hitro nastajale številne partizanske enote, ki so odločilno prispevale k obrambi Bele krajine in osvoboditvi slovenskega ozemlja in so, ne nazadnje, pripomogle k zlomu fašizma ter nacizma v Evropi. Številni borke in borci so za te plemenite cilje žrtvovali svoje življenje.

Sam prihajam s Primorske. Njeni ljudje so veliko pretrpeli pod fašizmom in prispevali pomemben delež v naši borbi za osvoboditev. Če kdo ve, kaj je fašistični teror, potem vemo to Primorci. Tudi zato tu, v Beli krajini, občutim neizmerno spoštovanje do tukajšnjega dogajanja med drugo svetovno vojno in v slovenskem narodnoosvobodilnem partizanskem boju. Tu so kraji, v katerih je svojo moč črpala partizanska protiofenziva proti italijanskim in belogardističnim enotam. Tu so kraji Belokranjske republike, našega največjega ozemlja, ki je bilo osvobojeno vse od kapitulacije Italije do osvoboditve. Nekajkrat so jo skušali napasti Nemci in domobranci, pa jim ni uspelo. Tu so delovale enote VII. korpusa, ki so to osvobojeno ozemlje budno varovale in branile pred pritiski okupatorja. Tu je preminil poveljnik Glavnega štaba Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije narodni heroj Franc Rozman Stane. Tu sta delovali znameniti partizanski letališči Krasinec in Otok, s katerih so se v svoje baze vračali številni ameriški piloti, piloti britanskega kraljevega letalstva, osvobojeni britanski vojni ujetniki, francoski vojaki in pripadniki drugih narodov, ki so bili rešeni iz koncentracijskih taborišč in s transportov. Tudi več kot dva tisoč Slovencev in Slovenk – predvsem otrok, žena in starejših – je bilo s tega letališča prepeljanih v svobodo, več sto ranjenih slovenskih partizanov pa (po zdravljenju v tukajšnjih partizanskih bolnišnicah) v zavezniške zdravstvene ustanove. Tu se je v obdobju vojne, ki je za človeštvo najhujša tragedija, rojevalo in utrjevalo zavezništvo med ljudmi in narodi, ki so se ostro uprli nacizmu in fašizmu, zanikanju obstoja celih narodov ter brezobzirnemu zavojevanju. Tu, na osvobojenem ozemlju, je bilo središče kulturno-umetniškega in novinarskega ustvarjanja, ki je dajalo dodatno oporo borcem in drugim

Foto: Borut Podgoršek, MORS

preizkušanim Slovenkam in Slovencem v težkem boju za svobodo in nov, boljši družbeni red. Tu, v Črnomlju, je leta 1944 zasedal tudi Slovenski narodnoosvobodilni svet, vrhovni predstavniški in zakonodajni organ slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja, lahko bi rekli prvi slovenski parlament.

Zavedam se, da je to le skromen pogled na politični in kulturni pomen Bele krajine v obdobju slovenskega narodnoosvobodilnega boja ter na vpliv, ki ga je imelo to plodno dogajanje na razvoj slovenske državnosti v mnogih razsežnostih. Danes živimo v Republiki Sloveniji, članici vseh najpomembnejših mednarodnih organizacij. Za njeno samostojnost in suverenost je bil storjen odločilen korak že z osvoboditvijo leta 1945, v popolnosti pa smo ju dosegli v osamosvojitveni vojni. Živimo v sodobni evropski državi, ki je v obdobju po drugi svetovni vojni tudi s prostovoljnimi in udarniškim delom razvila in nadgradila vse ravni družbenega delovanja, ki so se gradile že med narodnoosvobodilnim bojem. Živimo v državi, ki ima svoje obrambne sile – Slovensko vojsko, ki ima korenine v boju generala Maistra in njegovih borcev za severno mejo, v slovenskem narodnoosvobodilnem partizanskem boju in osamosvojitveni vojni. Prepričan sem, da se pripadniki generacij, ki smo se rodili v desetletjih po drugi svetovni vojni, tega močno zavedamo in čutimo hvaležnost do slovenskega partizanskega boja in smo nanj ponosni. Zato vam zagotavljam, da bomo storili vse, kar je v naši moči, da se v javnosti ne bo zmanjševal in skrnil pomen tega boja, kajti popolnoma jasno je, da je bil narodnoosvobodilni partizanski boj tisti, ki je preprečil, da bi nas okupator uničil, izkoreninil identiteto našega naroda ter s tem onemogočil našo prihodnost.

Zato čutim, da je letos, ko praznujemo 70. obletnico zmage nad fašizmom in nacizmom ter osvoboditve naše domovine, še posebno primerno, da izrečemo iskreno in veliko priznanje vsem vam, spoštovani borke in borci slovenskega narodnoosvobodilnega partizanskega boja, ter da se z vsem spoštovanjem poklonimo vašim padlim soborkam in soborcem. Zavedamo se, da ste se v ključni točki slovenske zgodovine pod vodstvom Osvobodilne fronte postavili na edino pravo stran, v boj proti okupatorju. Zavedamo se veličine te odločitve in tveganja, ki ste ga prevzeli nase.

V spoštovanju in hvaležnosti do vas in vašega zgodovinskega boja pa se zavedamo tudi tega, da ima vsaka aktivna generacija odgovornost, da prispeva k vsestranski blaginji domovine in si prizadeva za reševanje izzivov, ki jih prinaša prav vsak čas, tudi čas

v svobodi, ko se morda zdi, da so vse velike bitke že dobljene. Tudi danes se je namreč treba boriti. Tudi če nam (vsaj neposredno) ne grozi nevarnost vojne, je pred nami vrsta izzivov, zelo pomembnih za našo domovino in naš narod. Med temi so gotovo dokončen izhod iz krize (kazalci gospodarskih razmer kažejo, da smo na dobri poti), ohranitev domačih podjetij s tradicijo in strateško vrednostjo, kakovostna javna zdravstveni in izobraževalni sistem, ohranjanje zdravega življenjskega okolja, učinkovito varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki nas vse bolj ogrožajo, ter ustvarjanje priložnosti za mlade. Pri spopadanju z vsemi temi izzivi so nam v veliko oporo in spodbudo izkušnje vas, bork in borcev partizanskega narodnoosvobodilnega boja, vseh, ki ste po vojni gradili domovino, in osamosvojitvenih borcev.

Od vas se učimo tudi velike solidarnosti, bistvene vrednote za preživetje človeštva. Naučili ste nas, da s solidarnostjo prihaja tudi samozavest. Vemo tudi, da smo bili Slovenci v svoji zgodovini, seveda predvsem ob opiranju na lastne moči, velikokrat deležni tudi pomoči drugih, zavezniških narodov. Naša zgodovina je poleg tega tudi zgodovina begunstva in migracij. Verjamem, da je prav, da se tega zavedamo v trenutku, ko se tudi k nam po zatočišče zatekajo ljudje, ki si želijo zgolj miru in normalnih razmer za življenje. Le kdor ponudi pomoč tistemu, ki jo potrebuje, in v trenutku, ko jo najbolj potrebuje, lahko tudi sam upa, da bo dobil pomoč, ko bo sam v stiski. In čeprav je svet pretrpel že toliko sovraštva in krutosti, je prav, da verjamemo v besede vašega rojaka, pesnika Otona Župančiča, napisane leta 1943:

»da je človeštvo vse ena družina,
da vse narode en sam up preveva;
da blagoslovljena mi domovina
v svobodi dela, sanja in prepeva.«

Spoštovani,
zahvaljujem se vam, da tako skrbno negujete spomin na dni, ko je bila izbojevana svoboda našega naroda. Želim vam vse dobro v prepričanju, da bomo skupaj, s premislekom in energijo našli odgovore na vse izzive današnjega časa. Le skupaj zmoremo biti močni!

GOVOR ANDREJE KATIČ, MINISTRICE ZA OBRAMBO RS, NA SPOMINSKEM SREČANJU BORCEV, VETERANOV IN PLANINCEV GRAŠKA GORA, 22. 8. 2015

Lep pozdrav vsem skupaj tukaj na Graški gori, na gori jurišev, pod rdečo zvezdo!

Spoštovani župan Mestne občine Velenje, župani sosednjih občin, predstavniki borčevske in veteranskih organizacij ter Zveze častnikov, predsednik organizacijskega odbora, spoštovani nekdanji župani in poslanci, predvsem pa spoštovani borke in borci slovenskega narodnoosvobodilnega partizanskega boja, tovarišice in tovariši!

Vesela in počaščena sem, da ste me povabili k nagovoru na naši tradicionalni prireditvi, na kateri se leto za letom zbiramo

domoljubni ljudje od blizu in daleč. Tu na Graški gori se je prelivala kri naših ljudi. Tu so se žrtvovala življenja za svobodo in prihodnost nas vseh, ki smo se rodili v naslednjih desetletjih. Tu na gori jurišev je pravi kraj za črpanje energije in borbenosti – tudi za bitke, ki jih bijemo danes.

In boriti se je tudi danes še kako treba! Prizadevanje za izboljšanje položaja delavstva, domoljubje in uporništvu so izoblikovali našo dolino. Naši kraji so kraji Karla Destovnika Kajuha. Tu so kraji legendarnega pohoda na Štajersko slavne 14. divizije. Tu pri nas, v Topolšici, je 9. maja 1945 nemški generalpolkovnik Alexander Löhr podpisal kapitulacijo skupine armad E. To je pomenilo konec druge svetovne vojne v takratni Jugoslaviji in celotni jugovzhodni Evropi – tudi simbolno, saj je prav general Löhr vojno začel z bombardiranjem Beograda. Vse to so velike stvari. Prepričana sem, da smo ponosni, da živimo v teh krajih.

Letos, ko praznujemo 70 let po zmagi nad fašizmom in nacizmom ter osvoboditvi naše domovine, je še posebna priložnost, da izrečemo iskreno in veliko priznanje vsem vam, spoštovani borke in borci slovenskega narodnoosvobodilnega partizanskega boja, in da se z vsem spoštovanjem poklonimo vsem vašim padlim soborkam in soborcem. V ključni točki slovenske zgodovine ste se pod okriljem Osvobodilne fronte postavili v boj proti okupatorju. Postavili ste se na edino pravo stran, na stran, ki je zavarovala obstoj našega naroda. Za ta boj ste tvegali največ, kar je mogoče – svoja življenja. Mnogi med vami so ga žrtvovali. In dosegli ste zmago! V skupnem boju z zavezniki je bil okupator premagan. Prišla je svoboda – vrednota, brez katere je življenje pekel ...

Z osvoboditvijo je bil storjen tudi odločilni korak na poti k samostojni in suvereni državi. To smo v popolnosti uresničili v osamosvojitveni vojni. Zato vam zagotavljam, da bomo vsi, ki v srcu čutimo hvaležnost do narodnoosvobodilnega boja, storili vse, kar je v naši moči, da se v javnosti ne bo zmanjševal in oskrnjel pomen vašega boja. Popolnoma jasno je, da je bil narodnoosvobodilni partizanski boj tisti, ki je preprečil, da bi nas okupator uničil in izkoreninil identiteto našega naroda.

Po koncu druge svetovne vojne je naš narod dokazal, da smo narod, ki živi solidarnost, enotnost in tovarištvo. Takratne generacije so z udarniškim delom obnovile domovino, znova zagnale gospodarstvo in ustvarile številna delovna mesta. Tudi v Šaleški dolini, ki je dala velik prispevek partizanstvu, sta se začela obnova in napredek. Iz Velenja, trga z osemsto prebivalci, je nastalo peto največje slovensko mesto – mesto, zgrajeno na tradiciji premožništva. Mesto sodelovanja in sobivanja različnih narodnosti. Mesto, v katerem je prijetno živeti in na katero smo ponosni.

Vrednote, ki so nekoč gradile slovenska mesta, vasi in podjetja – zaupanje v svoje znanje, delavnost in sodelovanje, sposobnost presežanja medsebojnih razlik, spoštovanje tradicije, solidarnost in socialna pravičnost –, so vrednote, na katerih moramo graditi tudi svojo prihodnost.

Danes živimo v samostojni in suvereni Republiki Sloveniji, članici Evropske unije in zveze Nato. Ne preti nam nevarnost vojne. Groženj, ki ogrožajo celovito varnost naše države ter njenih

Foto: Jerica Pavšič, MORS

državljanek in državljanov, pa je vse več in so vse bolj različne. Zato smo postavljeni pred nove izzive, zelo pomembne za našo državo in naš narod. Izzive, v katerih bomo morali vedno znova dokazati, da smo narod gospodarjev in ne narod hlapcev. Da zmoremo in da smo dobri gospodarji. Da znamo najti dobre menedžerje v podjetjih; v podjetjih, ki imajo tradicijo in strateško vrednost; v podjetjih, ki dajejo kruh našim ljudem. V podjetjih, katerih dobiček prispeva k našim skupnim dobrinam – h kakovostnima in vsem dostopnima zdravstvenemu in izobraževalnemu sistemu. Več pozornosti moramo nameniti tudi ohranjanju zdravega življenjskega okolja. Na nas je, da skrbimo za ohranitev zdrave pitne vode in da cenimo domačo, lokalno pridelano hrano. Treba se je zanesti na lastno pamet in verjeti vase, tuje nasvete pa sprejemati s premislekom in ne za vsako ceno, kajti le mi sami poznamo svoje interese in imamo odgovornost, da jih uresničujemo. Naša prihodnost je v naših rokah.

Vesela sem, da vsi kazalniki gospodarskih razmer kažejo, da smo na dobri poti. Žal tega vsi še ne občutijo. Žal še vedno, ko govorimo, kako voditi državo, marsikdaj želi prevladati miselnost, da je treba varčevati – in to predvsem pri ljudeh. Kot da niso ljudje s svojo delovno vnašo in znanjem tisti, ki plemenitijo in ustvarjajo novo vrednost! Tega ne smemo dopustiti! Tudi za to, da se spremeni ta miselnost, da je kapital najpomembnejši in najvažnejši, da mu namenimo privilegije, je treba spodbuditi in dati vso podporo prizadevanjem za povečanje ekonomske demokracije. Treba je vzpostaviti ravnovesje, zagotoviti enakovredno vlogo finančnega in človeškega kapitala ter oblikovati nov družbeni dogovor.

Pri prizadevanju za popoln izhod iz krize so nam v veliko pomoč izkušnje in sugestije pripadnikov generacij, ki ste prispevali h graditvi naše domovine. Zavedamo pa se, da je treba dati tudi veliko pozornosti mladim ter prenosu izkušenj in znanja med generacijami. Med partizani je bilo ogromno mladih ljudi. Naš rojak Karel Destovnik Kajuh se je v enaindvajsetih letih svojega življenja aktivno postavil v bran svoji domovini ter postal eden naših največjih slovenskih pesnikov upora in tudi ljubezenske lirike. Ivan Dolničar, pozneje general in tudi dolgoletni predsednik Zveze borcev, pa je bil še ne štiriindvajsetleten prvi partizanski poveljnik, ki se je srečal z nemškim generalom Löhrom in ga tudi odpeljal na pogovore. Zato je prav, da se zgledujemo po izjemnem prispevku, ki so ga slovenskemu boju za svobodo dali prav mladi ljudje. In da mladim tudi v današnji družbi omogočimo položaj, kot si ga zaslužijo.

Spoštovani zbrani,

zahvaljujem se vam za ohranjanje spomina na dogodke, ki so se odvijali na Graški gori v obdobju boja proti okupatorju, pa tudi

pozneje. Želim vam, da nas danes kljub spominu na težke dni v naši preteklosti prevevata optimizem in veselje.

Karel Destovnik Kajuh, naš pesnik, je v svoji pesmi dejal: »Ne klonimo, tovariši.« Naj nas tudi pri sprejemanju vsakodnevnih odločitev, tako v svojem življenju kot tudi ko sedimo v Vladi Republike Slovenije ali Državnem zboru, preveva ta misel. Mi znamo in zmoremo!

Srečno!

★ ★ ★

GOVOR DR. ALOJZA ŠTEINERJA, PREDSEDNIKA ZŠČ, NA SLOVESNOSTI OB 17. OBČINSKEM PRAZNIKU OBČINE RAZKRIŽJE, 24. OBLETNICI ODHODA JLA IZ TEGA DELA SLOVENIJE TER 70. OBLETNICI KONCA 2. SVETOVNE VOJNE GIBINA, 4. 7. 2015

Dober dan in topel pozdrav vsem zbranim. Spoštovani gospod župan, cenjene občanke in občani, cenjeni gostje, dragi prijatelji in pripadniki veteranskih in domoljubnih organizacij.

Najprej se želim zahvaliti za povabilo, da lahko spregovorim na tej slovesnosti kot predsednik Zveze slovenskih častnikov. Zahvaliti za to, da je posvečena 17. občinskemu prazniku in dosežkom, ki jih občani skupaj z vodstvom občine uresničujete. Pa tudi zato, ker je posvečena 24. obletnici odhoda JLA iz tega dela Slovenije in 70. obletnici konca druge svetovne vojne.

Prav tukaj v Občini Razkrižje najdemo zelo zgovorne primere, da korenine prizadevanj za samostojno slovensko državo in njene meje segajo tudi v čas narodno-osvobodilnega boja in upora proti okupatorjem v drugi veliki vojni. Pred sedemdesetimi leti sta bila dokončno premagana nacizem in fašizem. Brez osvoboditve v drugi vojni ne bi moglo biti osamosvojitve, začetki katere segajo četrto stoletje v preteklost. Razkrižje je tudi zelo zgovoren kraj prizadevanj za Slovenstvo.

Spoštovani!

Kar nekaj je razlogov, da svoj današnji nastop nadaljujem z zgodovinskim pregledom. Prvi razlog je, da v celjski častniški organizaciji deluje tako imenovani Celjski Herman, sicer pa domačin iz Razkrižja, gospod Lenart Horvatič, ki me vsake toliko časa opomni, kako se je treba zavedati korenin. Že pred leti mi je poslal gradivo svojega očeta Ivana Horvatiča - Slavka, predvojnega, medvojnega in povojnega aktivista. Tudi v pripravah na današnji govor me je nekajkrat poklical in mi pojasnjeval, kako se v sedemdesetletnih prizadevanjih posameznikov in prebivalcev Razkrižja in okoliških vasi zrcalijo prizadevanja za ohranitev slovenstva in slovenskih meja.

Poseben takšen primer je prav Ivan Horvatič, ki je bil nosilec spomenice Rdeče armade za prispevek ob koncu druge svetovne vojne, pa tudi nosilec častnega znaka svobode Slovenije. Gotovo bi brez njegovih prizadevanj v obdobju od 1945 do 1947 slovenska meja na tem območju potekala drugače. Pa tudi prizadevanja za

njeno dokončno vzpostavitev po osamosvojitvi bi bila drugačna, če sploh mogoča. Zato sem razumel, da moram govoriti tudi o tem, čeprav bo tudi v nadaljevanju vroče.

Razkrižje je bilo med drugo svetovno vojno s svojo lego pomembno obmejno območje. Zaradi vpetosti sosednjih območij v madžarsko državo je bilo zajeto tudi v veliko operacijo leta 1945, ki so jo izvajale armade 3. ukrajinske fronte pri prodoru proti Dunaju. V ofenzivni operaciji, ki je potekala od 16. marca do 16. aprila 1945, sta si na mejah med tretjim rajhom in Madžarsko na tem območju nasproti stali 57. ukrajinska armada in 1. bolgarska armada na eni in 2. oklepna nemška armada na drugi strani. Sovjeti so se držali Rabe in Mure in smeri proti Dunaju, Bolgarom pa je pripadal prostor med Muro in Dravo. Treba je poudariti, da so med 6. in 15. aprilom na tem območju potekali srditi spopadi. Na obeh straneh je bilo veliko žrtev, ubitih je bilo več civilistov in povzročeno ogromno materialne škode. Ko je Rdeča armada do 15. aprila 1945 osvobodila najprej Prekmurje, potem pa še Medžimurje, so porasla upanja v osvoboditev. Na tem območju so 18. aprila na frontni črti sovjetske vojske zamenjali bolgarski, ob tem pa se je nasilje nad prebivalstvom še povečalo. Ko so se Nemci 7. maja 1945 umaknili, so razkriški aktivisti formirali vojaško enoto in kot osvoboditelji vkorakali v Ljutomer, za njimi pa so prišli še Bolgari.

Osvoboditev je bila tu, vendar so se za prebivalce teh krajev prizadevanja za to, kam bodo spadali, šele začela in trajala polni dve leti. Le malokdo je verjel, da bodo po osamosvojitveni vojni znova oživila.

Tako kot so bili ti kraji ob koncu druge vojne zelo izpostavljeni in so takrat dali največji človeški in materialni davek, je bilo to območje tudi v osamosvojitveni vojni spet zelo izpostavljeno.

To je drugi razlog za nadaljevanje mojega nastopa. V Republiki Sloveniji namreč ni občine, ki bi po številu spopadov in bojnih aktivnostih zoper agresorsko jugoslovansko armado bila bolj izpostavljena, kot je bila Občina Razkrižje.

25. junija 1991 je Slovenija razglasila neodvisnost in naslednji dan vzpostavila mejne kontrolne točke na meji med Slovenijo in Hrvaško. Le dan zatem pred štiriindvajsetimi leti se je začela osamosvojitvena vojna. Območje današnje občine Razkrižje je sodilo v občino Ljutomer. V Ljutomeru je bil tudi sedež novoformiranega 73. ObmŠTO, ki je poleg ljutomerske pokrival še takratni občini Ormož in Gornjo Radgono.

Za napad na to območje je JLA angažirala 32. korpus s sedežem v Varaždinu in pri tem uporabila sile 32. mehanizirane varaždinske brigade, bataljona vojaške policije in pozneje še sile iz 265. mehanizirane bjelovarske brigade.

Resnici na ljubo so lahko uporabili le mirmodobne sile, sestavljene iz aktivnih pripadnikov in usposobljenih nabornikov. Iz 32. mehanizirane brigade so tako 27. junija uporabili mehanizirano četo 1. tankovskega bataljona, tankovsko četo 1. mehaniziranega bataljona, izvidniško četo 32. mehanizirane brigade in okrepljen vod bataljona vojaške policije korpusa. K navedenemu je treba dodati še letalsko in helikoptersko podporo. V prvem delu je bilo skupno angažiranih nekaj nad 300 pripadnikov JLA z 58 vozili, od

teh je bilo 17 tankov in 19 oklepnih transporterjev. 2. in 3. julija pa so k omenjenim silam dodali še dele 2. mehaniziranega bataljona in dele mešanega artilerijskega divizona iz 265. mehanizirane brigade iz vojašnice v Koprivnici. Skupaj je bilo tako angažiranih 440 pripadnikov JLA in 89 vozil, od tega 24 različnih tankov, 34 različnih oklepnih transporterjev in štiri samohodne havbice 122 mm.

Da bi potrdili, da je bilo območje današnje občine Razkrižje območje, ki je nosilo največje breme spopadov v Republiki Sloveniji v osamosvojitveni vojni, naj predstavim še, kako so delovale okupatorske sile na tem območju.

27. junija 1991 so proti Gornji Radgoni preko Ormoža napotili mehanizirano četo 1. tankovskega bataljona, zatem pa še tankovski vod tankovske čete 1. mehaniziranega bataljona, v katerem je bil tudi polkovnik Popov, poveljnik 32. mehanizirane brigade. Barikada na ormoškem mostu je bila zanje nepremagljiva ovira, čeprav so jo poskušali premagati najprej s fizično odstranitvijo, zatem pa še z ognjenim delovanjem. Zatem so na levo stran Drave prek Središča ob Dravi poslali preostanek tankovske čete 1. mehaniziranega bataljona z nalogo, da deblokira barikado na mostu v Ormožu, nato pa nadaljuje prodiranje proti Ljutomeru, veže nase enote TO in omogoči bojni skupini lažji prodor proti Gornji Radgoni. Tankovska četa JLA se je potem, ko tudi ni uspela odstraniti barikade na mostu, umaknila iz Ormoža in nadaljevala prodiranje proti Ljutomeru. Zvečer je prišlo do spopada v Žerovincih pri Kačurah. Ovire jim ni uspelo premagati, zato so jo hoteli obiti preko vasi Mekotnjak. Tu se je situacija ponovila, po 23. uri je prišlo do treh spopadov, v enem je bil zadet tank, prodor v tej smeri pa ustavljen. Bojna skupina JLA se je najprej odmaknila od ovire in se 28. junija dopoldne vrnila mimo Ormoža v Središče ob Dravi na območje mejne kontrolne točke.

Popov je 27. junija pred ormoškimi mostom pustil mehanizirani vod z dvema tankoma in na novo organiziral bojno skupino za izvedbo naloge na meji, sestavljeno iz ostanka mehanizirane čete, voda tankovske čete in vozil za podporo, nato pa so se ob 18.50 začeli premikati proti Štrigovi na Hrvaškem. Njegova skupina je bila sestavljena iz treh tankov, 10 oklepnih transporterjev, tanka za izvelko, sedmih tovornjakov, dveh cistern in dveh vozil za zvezo ter sanitetnega vozila. Domnevamo, da so bila takrat, če uporabimo prisposodbo, »še odprta vrata« v Slovenijo na komunikaciji prek Banfija, zato so uspešno prodrli prek Razkrižja do Veržeja in naslednji dan v Gornjo Radgono. Mogoče so kasneje ravno zaradi tega na tem območju vsaj še petkrat poskušali prodreti, vendar zaman.

Najprej so v petek, 28. junija, izvidniško četo, sestavljeno iz treh tankov, treh kolesnih oklepnikov, štirih vozil za prevoz pehote in po enega vozila za zvezo, tovornega motornega vozila in sanitetnega vozila, poslali proti Murskemu Središču, da bi zasedla mejni prehod Dolga vas. Ker jim to ni uspelo, so jo usmerili v smeri Razkrižja. Tako je po 18. uri prišlo do prvega spopada v Gibini. Tu je imela bojna skupina JLA dva mrtva in več ranjenih. Po tem spopadu so poskušali še s prodromom po komunikaciji Štrigova–Banfi. V poznih večernih urah je prišlo do spopada še v Banfiju. Glede na to, da je bila branjena ovira nepremostljiva, prodiranja niso nadaljevali. 29. junija ob 0.30 jim je po hrvaški strani iz Središča ob Dravi prišla na pomoč tankovska četa 1. mehaniziranega bataljona, sestavljena iz osmih oklepnih vozil, to je bojnih tankov in tanka za

izveleko ter poveljniškega oklepnega transporterja. Z manjšo kolono, sestavljeno iz šestih oklepnih vozil, so poskusili prodreti še po poljski poti preko Banfija do Veščice, kjer so bili prav tako zaustavljeni. Potem ko tudi tokrat niso uspeli, sta se obe enoti JLA 29. junija do 8.15 vrnili na zbirno mesto v Središče ob Dravi. Na omenjene tri spopade z JLA danes slovenske osamosvojitelje spominjata dva bojna znaka Gibina in Razkrižje.

V času premirja, po 29. juniju, so v Varaždinu pripravljali načrt za rešitev polkovnika Popova iz Gornje Radgone. Za nalogo so kot glavne sile uporabili okrepitve s pripadniki 265. mehanizirane brigade iz Koprivnice, za pomoč pa iz spopadov v Banfiju že znano tankovsko četo. Ta naj bi delovala v smeri Martin na Muri–Gibina–Razkrižje s ciljem, da zagotovi nadzor nad komunikacijami, veže nase sile TO in tako omogoči realizacijo naloge glavnini.

Glavne sile so začele izvajati svojo nalogo 2. julija ob 15.18, ko so krenile iz varaždinske vojašnice proti Središču ob Dravi, od tam pa preko Ljutomersko-ormoških goric proti Ljutomeru. Po dvehurnem spopadu v Presiki, kjer so imele občutne izgube, so nadaljevale prodor po obhodnih poteh do Stročje vasi, kjer so ob 23.15 organizirali počitek. Bojne aktivnosti so nadaljevale 3. julija v zgodnjih jutranjih urah. Po 3.30 so slovenski teritorialci in miličniki od Pristave preko Ljutomera, Babincev, Bučečovcev in Radencev izvedli več spopadov, tako da se je jedro oklepne okupatorske kolone dokončno zaustavilo v Hrastju - Moti nekaj pred 12. uro.

Tankovska četa JLA, ki ji je poveljeval kapetan 1. razreda Čuskić, je 2. julija v svoji sestavi imela deset tankov, štiri oklepne transporterje, poveljniški oklepni transporter in transporter BRDM-2. Do spopadov z njo v Gibini je prišlo ob 16.45. Teritorialci in miličniki so jo zaustavili in ji preprečili prodor. Od te enote so 3. julija ob 0.50 zahtevali, naj nadaljuje preboj in se združi z okrepljeno mehanizirano četo 265. mehanizirane brigade, ki je bila v nekaj kilometrov oddaljeni Stročji vasi. Ker prodor tudi preko Banfija ni bil mogoč, se je enota obrnila in se po isti poti vračala proti mejni kontrolni točki v Središču ob Dravi. Tja je prispela 3. julija ob 3.45.

Kmalu zatem so ji poslali v smer, po kateri se je prejšnji dan prebila oklepna kolona, in jo priganjali, naj jo čim prej dohiti in se z njo združi. Prodiranje se je nadaljevalo 3. julija ob 4.50, ob 5.30 je tankovska četa premagala oviro pred Grabami, vendar se je pri naslednji oviri v Šalovcih obrnila in ob 7.20 nadaljevala prodiranje v smeri Godeninci–Vitan–Kog–Gomila pri Kogu. Ob 10.30 je prispela do barikade pred Presiko, vendar ni mogla naprej. Poveljniku oklepne kolone JLA, kapetanu 1. r. Čuskiću, so večkrat zapovedali, naj nadaljuje pot, in mu celo zagrozili, da bi umik pomenil izdajo polkovnika Popova v G. Radgoni in podpolkovnika Čondorja v Hrastju - Moti. Zato so se obrnili in naleteli na zasedo na Gomili pri Kogu. Zaradi spopada so jim ob 12.15 odobrili umik. To je pomenilo tudi dokončen konec poskusa preboja do oklepne kolone na mejnem prehodu v Gornji Radgoni. Ob 12.40 je kolona nadaljevala umikanje, pri tem izgubila tank na Bajzeku, med potjo pa streljala in poškodovala številne civilne objekte.

Dodajmo še, kako se je končala pot oklepne kolone, ki je okupirala mednarodni mejni prehod v Gornji Radgoni. 2. julija ob 16. uri so se slovenske obrambne sile spopadle z njo, napadena in zavzeta je bila gornjeradgonska karavla, predala pa se je tudi karavla v Zgornjem

Vir: spletna stran občine Razkrižje

Konjišču. Položaj enote polkovnika Popova na mejnem prehodu 3. julija, ko so bile zaustavljene vse sile, ki so mu šle na pomoč, pa je bil vedno težji, saj je na tem območju ostal popolnoma blokiran in osamljen. Položaj so lahko rešili po vzpostavljenem premirju, zatem pa je bil tej enoti JLA po odločitvi nadrejenih institucij dovoljen odhod z območja mejnega prehoda. Premik iz Gornje Radgone se je začel 3. julija ob 18.52. Republiko Slovenijo je zapustila nekaj čez polnoč pri Gibini in se vrnila na Hrvaško v varaždinsko vojašnico.

Bojišča v občini Razkrižje tako ostajajo mesta zloveščega spomina za vse oklepne kolone JLA, ki so izvajale agresijo na Slovenijo z območja Hrvaške in 32. korpusa JLA. Res je, da se je oklepna kolona Popova prvi dan vojne prek tega območja prebila brez boja, vendar se 3. julija pozno zvečer ni nič manj osramočeno vračala skozi gibinska vrata.

Zato se je danes še enkrat treba zahvaliti vsem braniteljem tako iz vrst slovenske Teritorialne obrambe in milice kot tudi več prostovoljcem in pripadnikom zaščitno-reševalnih sil, ki so pomagali pri odstranjevanju posledic in škode, ki jo je utrpelo civilno prebivalstvo.

Na glas pa lahko povemo tudi, da so občani občine Razkrižje lahko ponosni na svoj prispevek k osamosvajanju in aktivnostim, ki so v osamosvojitveni vojni potekale na njihovem območju. Ko pa povežemo obe danes predstavljeni zgodbi: tisto iz obdobja po koncu druge svetovne vojne in tisto s konca hladne in slovenske osamosvojitvene vojne, je treba poudariti, da jim gre zahvala tudi za prispevek v boju za slovenske meje. Prebivalci vasi Gibine, Kopriva, Razkrižje, Šafarsko, Šprinc in Veščica že vedo, zakaj, saj to nosijo v srcu.

To sem moral povedati ob tem slavnostnem in toplim popoldnevu. Hvala vam, da ste me poslušali!

Na spletni strani ZZB NOB Slovenije www.zzb-nob.si sta objavljena govora ANDREJE KATIČ, ministrice za obrambo RS:

- v spomin ustanovitve partizanskih enot na področju Mokrca in Krma na Golem 5. 9. 2015 in
- v spomin na tragične dogodke v letu 1942 na Planini nad Podbočjem 12. 9. 2015.

B. AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 9. DO 30. 9. 2015

Zap. št.	Delovno telo - organ	Datum seje	Dnevni red
1	Glavni odbor	28. 9.	Izvolitev delovnega predsedstva, zapisnikarice in overiteljev zapisnika; Sklep o kolektivnem članstvu Združenja Ankaran; Referat predsednika Tita Turnška o ZB v mandatu 2011-2015; Razprava o referatu; Volitve novega predsedstva in Nadzornega odbora Zveze; poročila predsednika kadrovske-kandidacijske komisije; izvolitev volilne komisije; volitve; razglasitev volilnih rezultatov; Nagovor novega predsednika Zveze; Druga medsebojna obvestila in dogovori.
2	Predsedstvo	1. 9. 4. 9. 4. 9. 5. 9. 5. 9. 5. 9. 6. 9. 6. 9. 6. 9. 7. 9. 10. 9. 12. 9. 12. 9. 20. 9.	<p>Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje; Aktualne družbeno politične razmere; Sklic volilne seje Glavnega odbora; Druga medsebojna obvestila in dogovori.</p> <p>Člani predsedstva so se udeležili:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spominske prireditve v spomin na bazoviške junake v organizaciji Društva Tigr v Ljubljani; - srečanja »Geneza Auschwitza« v Opatiji, na povabilo njihove borčevske organizacije; - tradicionalnega partizanskega mitinga ANPI-VZPI Goriške v spomin na ustanovitev prve partizanske brigade v Selcah pri Trziču v Italiji; - srečanja »Mi pa nismo se uklonili« v spomin na ustanovitev partizanskih enot na področju Mokrc in Krma na Golem; - proslave ob obletnici ustanovitve Gubčeve brigade, Mokronoške čete in 12. brigade na Trebelnem; - jubilejnega zborovanja v počastitev spomina na bazoviške junake v Bazovici; - tradicionalnega srečanja borcev domicilnih enot VII. korpusa NOV in POS ter mladine in prijateljev Bele Krajine v Črnomlju; - proslave ob obletnici ustanovitve gorenjskih partizanskih odredov na Puču v Martinj vrhu nad Železniki; - prireditve v spomin na prvi spopad z italijanskimi stražarji v Ljubljani; - 15. srečanja KO ZB NOB Škofljica, krajanov in domicilne enote I. SPUB Toneta Tomšiča v Brezju nad Pijavo Gorico; - proslave ob 68. obletnici priključitve Primorske k matični domovini v Tolminu; - 7. mednarodnega dneva »Prijateljstvo v zavezništvu – Vranov let« na Geossu; - 54. tradicionalnega srečanja bivših internirank-internirancev, političnih zapornic-zapornikov in ukradenih otrok ter njihovih svojcev in prijateljev v Portorožu.
3	Kolegij predsednika	Vsak torek, razen prvega v mesecu	
4	Svet	10. 9.	0 »spravni« polemiki
5	Komisija za mednarodne odnose	16. 9.	Begunska kriza in mi; Mednarodna dejavnost Koordinacijskega odbora nekdanjih taboriščnikov; Povzetek pregleda obravnavanih vsebin in poskus ocene dela Komisije ter mednarodne aktivnosti naše Zveze v štiriletnem mandatu; Razno.
6	Nadzorni odbor	22. 9.	Obravnava pritožbe ZB NOB Sežana glede zakonitosti dela organov Zveze pri postopkih za sprejem ZB NOB Komen v kolektivno članstvo z dne 26.6.2015; Obravnava informacije o izvrševanju finančnega načrta Zveze za leto 2015 za čas januar – julij 2015; Razno.